

Стратегија безбедности младих Града Ниша

Ниш, 2013.година

Садржај

Увод.....	3
Истраживање	4
Анализа, контекст, перцепција безбедности од стране младих и кључни проблеми	15
Перцепција степена безбедности Града Ниша од стране младих	17
Основни проблеми и издвојени приоритети	22
Циљна група.....	31
Визија.....	31
Стратешки циљеви.....	32
1. Економска безбедност.....	32
2. Социјална безбедност	35

Увод

Препознајући значај и потребу рада на унапређењу безбедносне позиције младих у Нишу, Медиа центар и Проактив су спровеле пројекат “(НЕ)безбедност младих” подржан од стране Мисије ОЕБС-а, са циљем иницирања процеса који би омогућио изградњу платформе доносиоца одлука, представника институција и цивилног сектора усмерене на изградњу концепта унапређења безбедности младих људи у граду.

Наиме, Град Ниш је спровео процес дефинисања Стратегије безбедности и развио читав сет активности које се баве унапређењем безбедности грађана. Наслањајући се на донешену стратегију, а у складу са уоченим потребама, покренут је процес успостављања партнерства и стратешких смерница за даљи заједнички рад на теми безбедности и млади. Поред рада на платформи, у оквиру пројекта спроведено је истраживање о перцепцији безбедности младих у граду из угла самих младих и процес усмерених консултација са циљем дефинисања стратешког оквира деловања у циљу унапређења тренутне ситуације.

Пред вама се налази документ који представља општи преглед могућег стратешког деловања локалних партнерстава у циљу унапређења тренутне ситуације. Приказ се у потпуности наслања на Стратегију безбедности Града Ниша, приказујући правце деловања у складу са специфичностима и проблема младих. Документ је израђен у усмереном процесу консултација са представницима цивилног сектора, институција, првенствено са локалног, али и са националног нивоа. Основна идеја била је да се активности на пољу безбедности младих, фокусирају на основне, кључне проблеме безбедности младих. Дат је фокус на издвајање кључних приоритета. Осим усклађивања са Стратегијом безбедности Града Ниша, документ је дефинисан тако да прати смернице других националних стратегија како за младе тако и за појединачне области које су обухваћене Документом.

Документ даје општи, могући оквир деловања, у циљу јасног дефинисања консенсуса по питању унапређења безбедносне ситуације младих. Документ је почетни инпут и за његову имплементацију је, у циљу адекватнијег одговора на локална питања од значаја за безбедност младих, неопходно окупити све актере у граду.

Истраживање

Циљ истраживања је био да пружи емпиријске информације о ставовима младих у Нишу о безбедности овог града, затим о њиховој информисаности, као и спремности да активно учествују у политичком и друштвеном одлучивању. При томе су обухваћене следеће категорије безбедности, изведене из Стратегије безбедности Града Ниша:

- 1) Општа безбедност - кључни индикатори сигурности и идентификација главних проблема који нарушавају безбедност младих;
- 2) Економска безбедност
 - a. Рад - незапосленост, сиромаштво, права запослених;
 - b. Трговина - квалитет робе и услуга;
- 3) Социјална безбедност
 - a. Здравље
 - b. Криминал
 - c. Поштовање људских права и права мањина
 - d. Саобраћај и транспорт
 - e. Вршњачко и породично насиље
- 4) Друштвено-политичка одговорност - активизам и информисаност младих.

Опис узорка

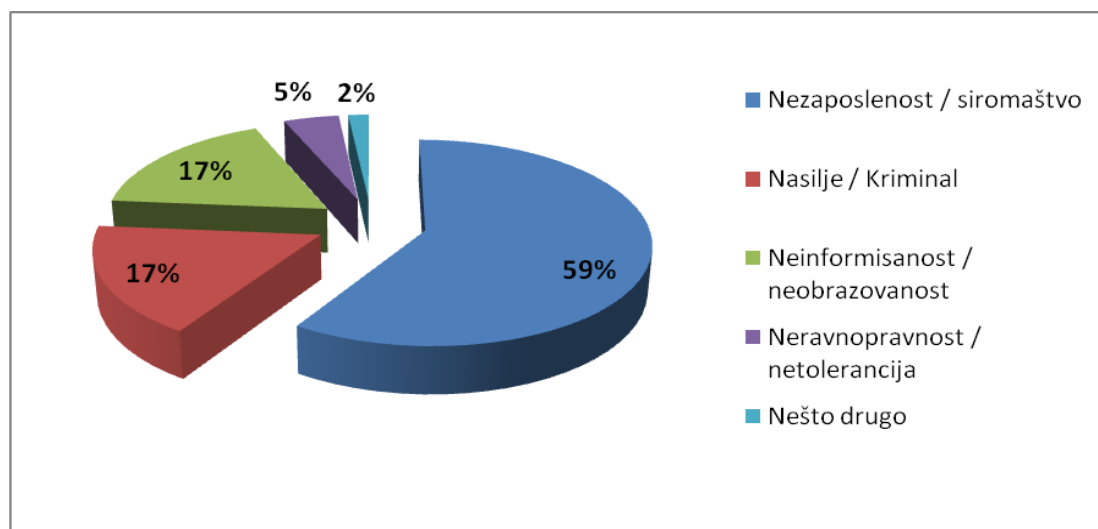
Истраживање је спроведено на узорку од 415 младих на територији Града Ниша. При томе су пропорционално обухваћене све градске општине. Узорак младих су сачињавали испитаници од 15 до 30 година старости, класификовани према образовном и радном статусу. Узорак је полно уједначен (210 испитаника мушког пола и 205 женског пола). Међу испитаницима је 25% запослених.

Општа безбедност - главни проблеми

Према мишљењу испитаника, кључни проблем младих у Граду Нишу, који утиче на њихову општу безбедност и сигурност је материална неизвесност, пре свега незапосленост и сиромаштво.

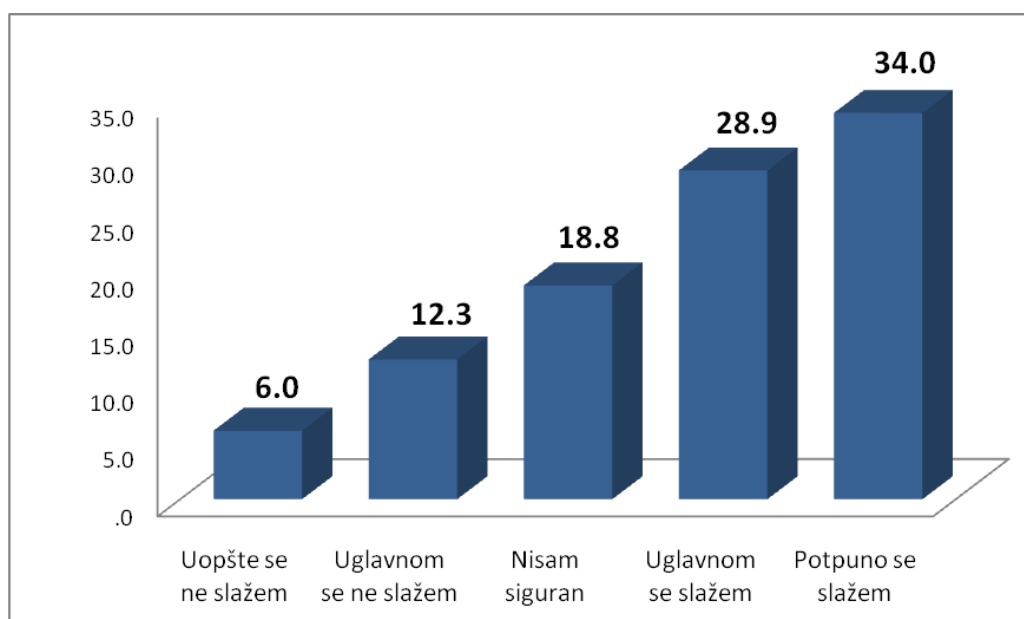
Изражено у процентима, 59% младих сматра да су незапосленост и сиромаштво највећи проблем града. Поред тога, 17% младих као кључни проблем дефинише насиље и криминал. У истом проценту (17%) су млади препознали неинформисаност и необразованост као проблеме који значајно нарушавају њихову безбедност. Свега 5% испитаника је као главни проблем навело неравноправност и неки од видова нетолеранције. Резултати су приказани Графиком 1.

График 1: Кључни проблеми безбедности

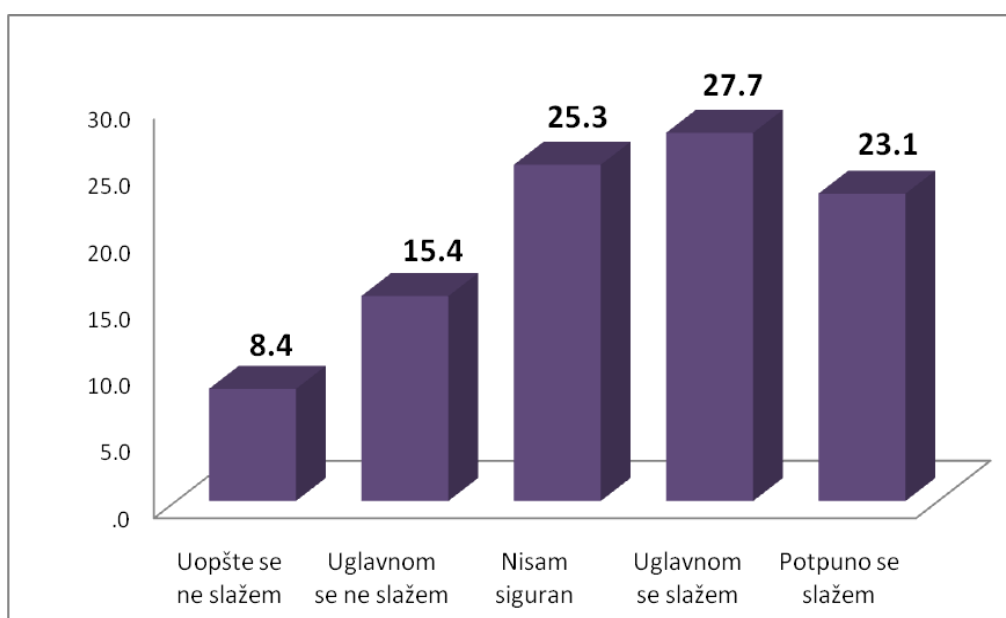
Општа сигурност и осећај безбедности младих је дефинисана кроз њихов однос према креирању животних планова у Нишу. Политичка неизвесност и нестабилност материјалне ситуације су главни узроци због којих млади напуштају град и радије планирају своју будућност у другим срединама у земљи и иностранству. Око 32% младих не види своју будућност у овом граду, док 43% планира будућност у Нишу. Преосталих 25% младих је неодлучно, а то је већина млађих испитаника - средњошколаца. Међутим, овај вид неодлучности говори пуно о немогућности младих да створе јасну визију своје блиске будућности. Индикативно је и то да студенти у највећој мери планирају своју будућност у другим срединама, док је то мање заступљено код оних који су завршили факултет. Упркос томе што трећина испитаника планира будућност баш у Нишу, највећи број њих сматра да им је веома тешко да планирају своју будућност у овом граду (График 2). Вредности на графикону су изражене у процентима. Оваква дистрибуција резултата говори о тежњама и жељама младих да промене средину, упркос немогућности многих од њих да реализују своје жеље.

График 2: Тешко ми је да планирам своју будућност у овом граду.

Ниш је безбедно место за живот, сматра највећи број испитаника (График 3). Разлике у ставовима према полу, образовном и радном статусу нису значајне у овом случају.

График 3: Ниш је безбедно место за живот (%)

Кумулативно, 37% младих сматра да у Нишу има пуно криминала, док 31% нема став о овој теми. На питање да процене колико је криминал заступљен у њиховом крају града, као најмање безбедне су оцењене Градске општине

Палилула и Црвени Крст, док је Градска општина Нишка Бања процењена као општина са најнижом стопом криминала. Међутим око 67% младих сматра да ноћу није опасно бити на улици, иако овај проценат варира од општине до општине. Овај став се највише односи на Градску општину Медијана, коју су млади проценили као најбезбеднију ноћу.

Млади су већином сагласни у ставу да постоје делови града који су мање безбедни, те да у њих не треба залазити. Упркос томе, 74% младих се изјаснило да има поверење у органе јавног реда и мира.

Незапосленост и сиромаштво

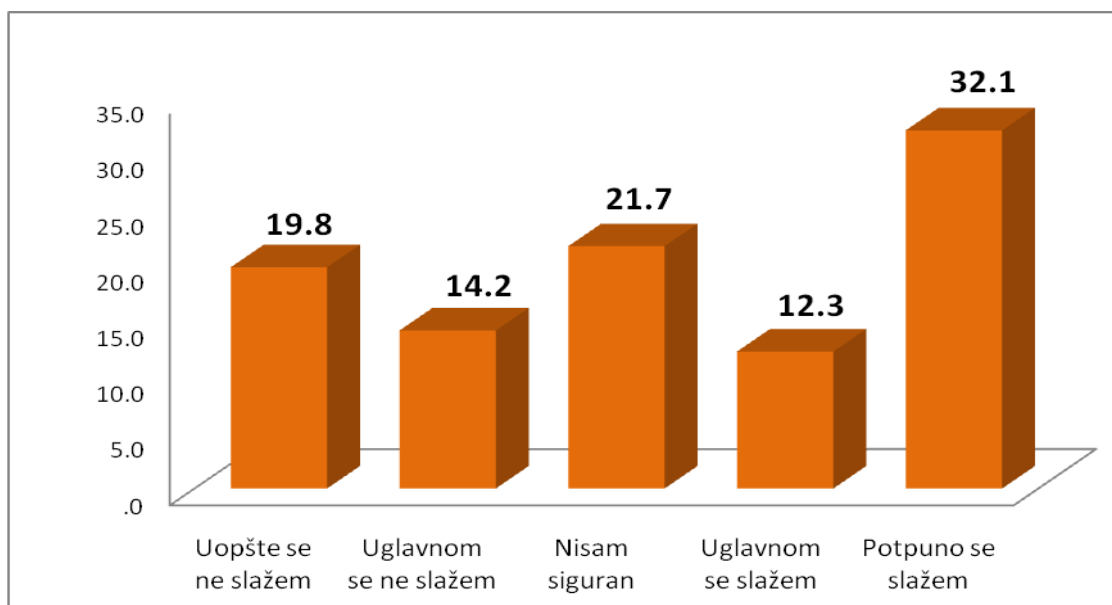
Незапосленост и сиромаштво су идентификовани као главни проблеми који нарушавају сигурност младих. Због тога је ова област посебно испитана. Узорком је обухваћено 25% запослених лица, код којих је испитивана безбедност на раду.

Ако изузмемо, испитанике млађе од 18 година, више од 70% младих је сагласно са тврдњом *„Моји пријатељи су већином незапослени“*. При томе су баш незапослени испитаници највише сагласни са овом тврдњом. Најмању сагласност налазимо код високо-образованих особа.

Млади су у већини незадовољни својим материјалним статусом. Тек једна трећина узорка је задовољна својим материјалним статусом. Занимљиво је да су ово већином средњошколци и млађи студенти, који нису још материјално независни од родитеља. Ако погледамо ситуацију код запослених испитаника, већина је незадовољна примањима и личном економском ситуацијом. Пропорционално, задовољнији су млади који су запослени у државном сектору, од оних запослених у приватном сектору и оних који се баве неком слободном и самосталном професијом. Разлике у задовољству између испитаника мушког и женског пола нису статистички значајне. Упркос томе, 80% младих поседује персонални рачунар, што посредно говори о економском статусу и функционалној писмености омладине у Нишу.

Међу запосленим испитаницима, 40% сматра да су им приходи у складу са њиховим радњим ангажовањем и образовним статусом. Задовољство послом је приказано на Графику 4.

График 4: Задовољан сам својим послом (%)

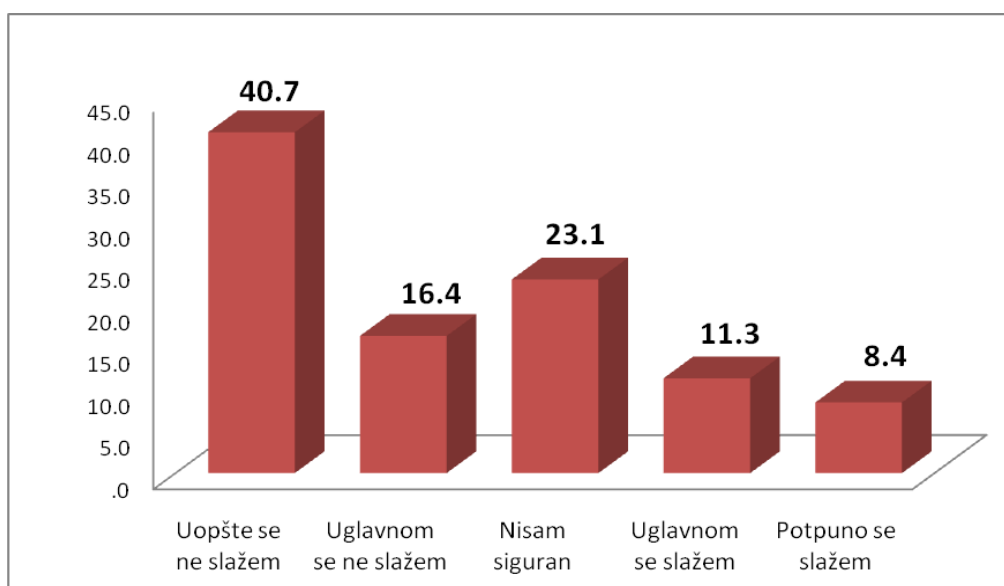
Иако већина испитаника процењује да су услови у којима раде безбедни, свега 80% запослених испитаника поседује радну књижицу, док 60% има обезбеђено здравствено, пензионо и инвалидско осигурање. 64% испитаника поседује уговор о раду. 18% испитаника сматра да постоје облици родне, верске и етничке неравноправности на њиховом радном месту.

Поштовање људских права и права мањина

Иако је само 17% младих идентификовало неравноправност и нетолеранцију као главни проблем који нарушава њихову безбедност, дубље анализе говоре да је ово врло забрињавајућ проблем.

Више од 50% испитаника примећује графите по граду који позивају на националну или верску нетрпељивост. Свега 36% испитаника сматра да у овом граду свако сме да изрази своје верско или национално опредељење. Више од 66% испитаника се не слаже са тврдњом „У Нишу се поштују верске и националне мањине“. Слична ситуација је и са тврдњом „У овом граду свако сме да изрази своје сексуално опредељење“ (График 5). Још више забрињава висока стопа неутралног (незаинтересованог) става код ових тврдњи - четвртина испитаника готово да нема дефинисан став о овим проблемима. Ово може бити последица неинформисаности или немара, што је у оба случаја високо присуство социјалне необзирности.

График 5: У овом граду свако сме да изрази своје сексуално опредељење (%)

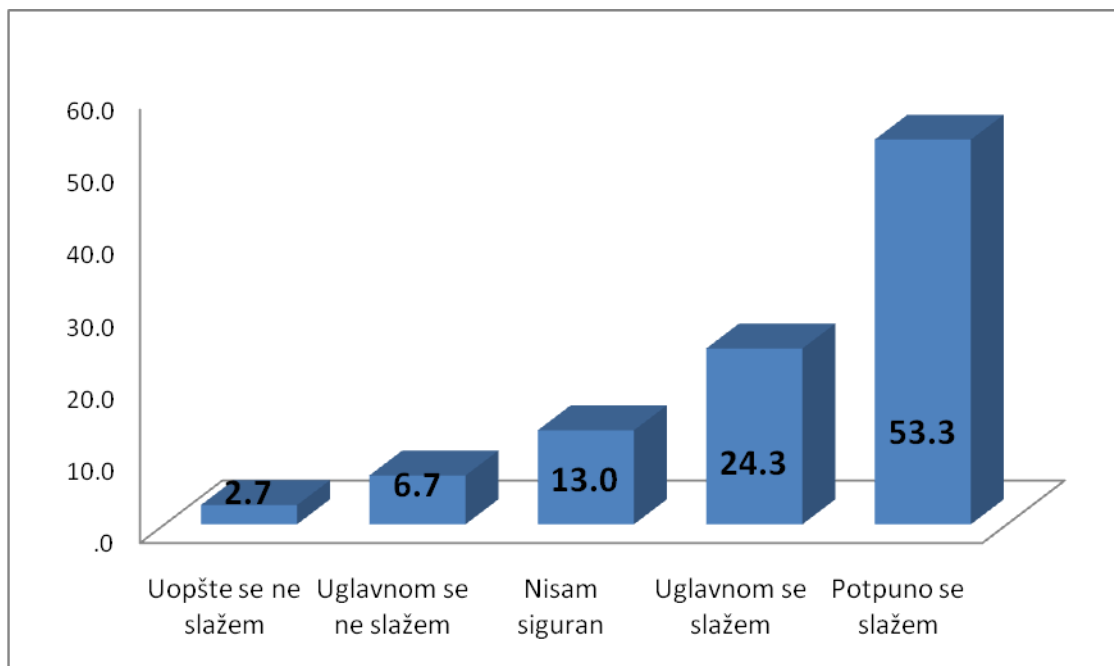
Полна неравноправност на раду није идентификована као значајан проблем. Особе женског пола нису дискриминисане, према мишљењу младих, и са једнаким потешкоћама се суочавају са незапосленošћу као и особе мушког пола. У прилог овој тврдњи иду и резултати о процентима радног статуса који су равномерно полно дистрибуирани. Међутим, особама са инвалидитетом је теже да се запосле у Нишу, што је 57% младих препознало као проблем.

Здравље младих

Став младих о здрављу смо испитивали посредно, кроз опште формалне критеријуме здравствене неге и заштите. 86% испитаника поседује оверену здравствену књижицу, а 70% сматра да уредно брине о своме здрављу. Међутим када је у питању процена квалитета услуга и поверење у нишке здравствене установе, ставови су подељени.

Алкохол представља један од великих социјално-патолошких и здравствених проблема, који погађа и популацију младих. Резултати су то потврдили. Како бисмо избегли стопу социјално-пожељних одговора, питали смо испитанике да процене колико млади у њиховом окружењу конзумирају алкохол (График 6).

График 6: Млади у мом окружењу често конзумирају алкохол (%)

Малолетним лицима у Нишу је алкохол доступан, како у продавницама, тако и у кафићима. Више од 80% испитаника се сложило са овим ставом. Када је реч о другим психоактивним супстанцама, може се закључити да су и оне врло доступне. 53% испитаника тврди да би знало како да набави марихуану или неку другу психоактивну супстанцу, када би то желело.

Безбедност у саобраћају

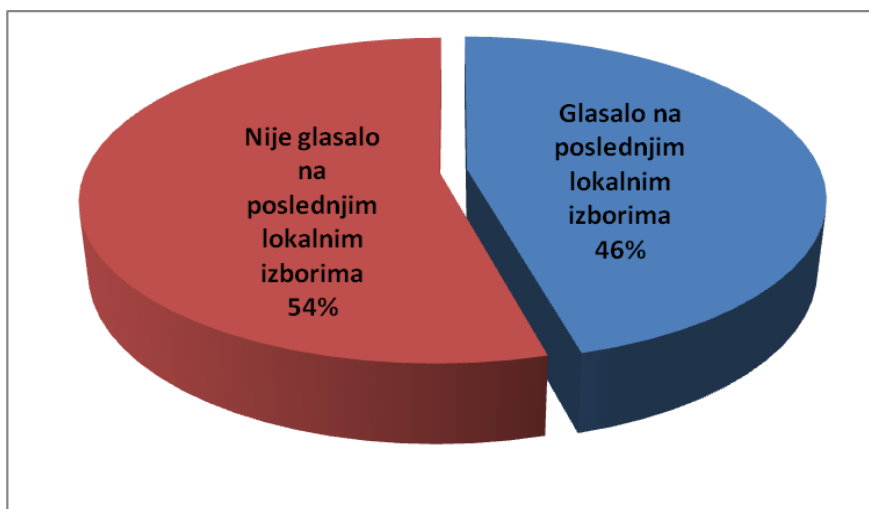
Безбедност у саобраћају је у великој мери повезана са присуством алкохола код младих. Највећи процент саобраћајних незгода у граду, у којима су страдале младе особе, је повезан са вожњом под дејством алкохола. Питали смо испитанике да ли познају младе особе које возе аутомобил под дејством алкохола и добили потврдан одговор у 63% случајева.

Остала питања везана за безбедност у саобраћају нису показала индикативну доследност. Млади углавном немају став о томе да ли возачи у Нишу поштују саобраћајне прописе. Њихови ставови на ову тему су подељени и не можемо на основу њих доносити валидне закључке.

Друштвено-политичка одговорност, активизам и информисаност младих

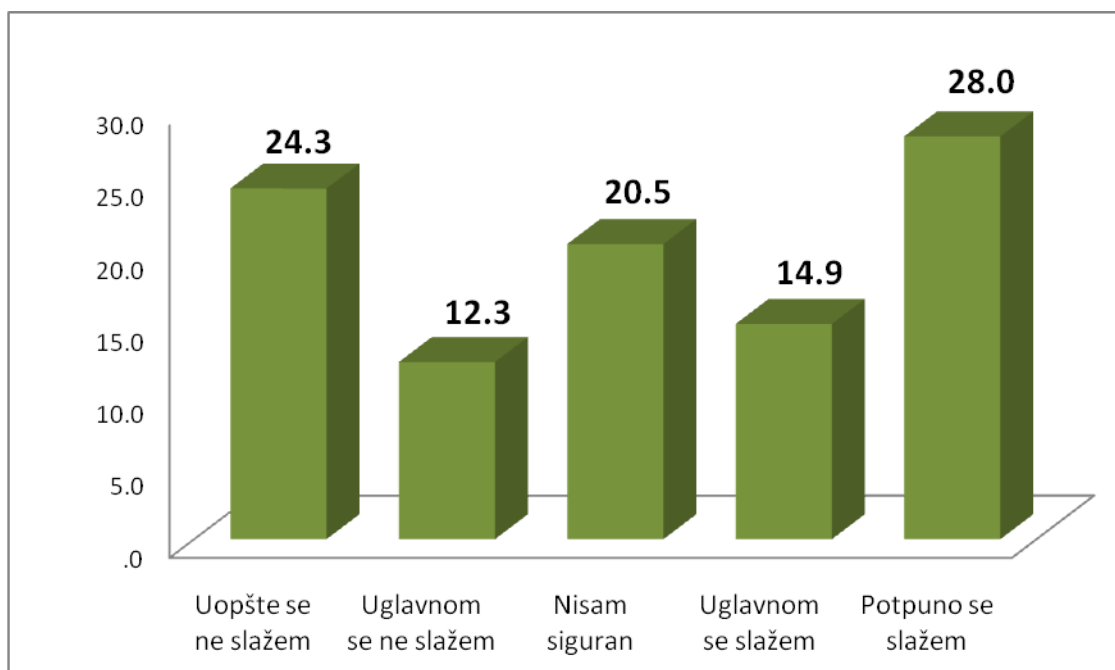
Млади у Нишу нису довољно укључени у друштвено-политичко одлучивање, а велики проценат њих је потпуно неинформисан и незаинтересован за ову тему. Више од пола испитаника није учествовало у последњим локалним изборима (График 7), а 60% испитаника не зна име и презиме председника градске општине у којој живи.

График 7: Да ли сте гласали на последњим локалним изборима?

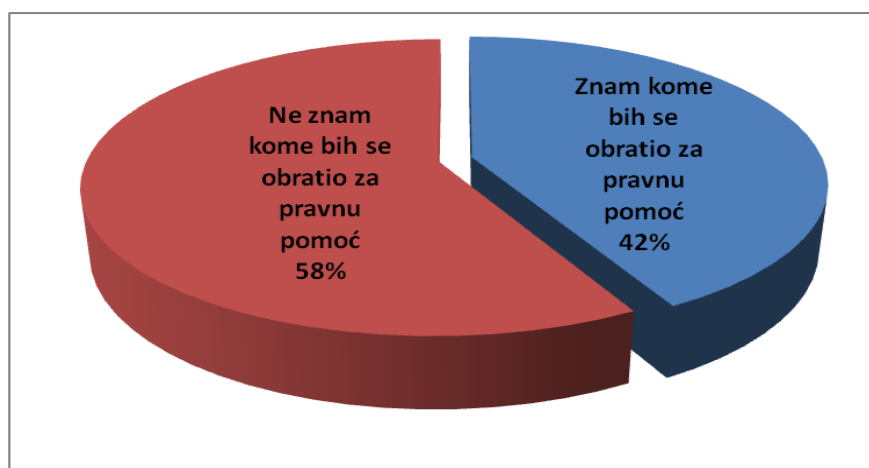
На питање да ли сматрају да млади у Нишу активно учествују у друштвено-политичком одлучивању, 19% је одговорило потврдно. Упркос томе, више од 70% испитаника тврди да се труди да буде информисано о актуелним дешавањима у граду. 31% испитаника узима активно чланство у некој омладинској или студентској организацији. На Графику 8 су приказани проценти сагласности са тврдњом „Не интересују ме политичка дешавања у граду“.

График 8: Не интересују ме политичка дешавања у граду (%)

На Графику 9 је представљен однос младих према правној помоћи. Једна трећина испитаника сматра да млади могу да допринесу повећању безбедности и сигурности у Нишу.

График 9: Да ли знате коме бисте се обратили за правну помоћ?

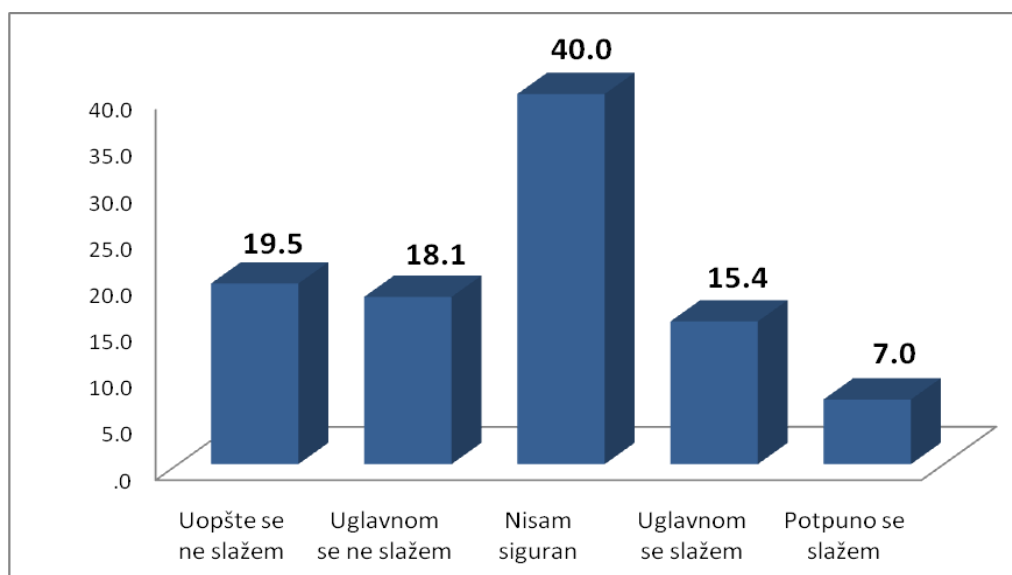
Можемо закључити да су млади у Нишу подељени у погледу проактивног начина размишљања, друштвене одговорности и информисаности. Постоји доследна корелација између већине претходних питања. Они испитаници који су позитивно одговорили на питања о информисаности и о гласању, су већином

исти они који су чланови неких омладинских удружења и који су заинтересовани за политичка дешавања у граду. Незапослени испитаници и средњошколци су најмање заинтересовани за друштвена и политичка дешавања у граду, док су највише заинтересовани и укључени студенти. Полне разлике нису статистички значајне.

Квалитет робе и услуга у трговинама

Квалитет робе и услуга је посебна тема безбедности, према којој млади имају подељене ставове и критеријуме процене, што се може уочити на Графику 10. На питање да ли су задовољни избором робе у Нишким продавницама, највећи број испитаника такође нема диференциран став.

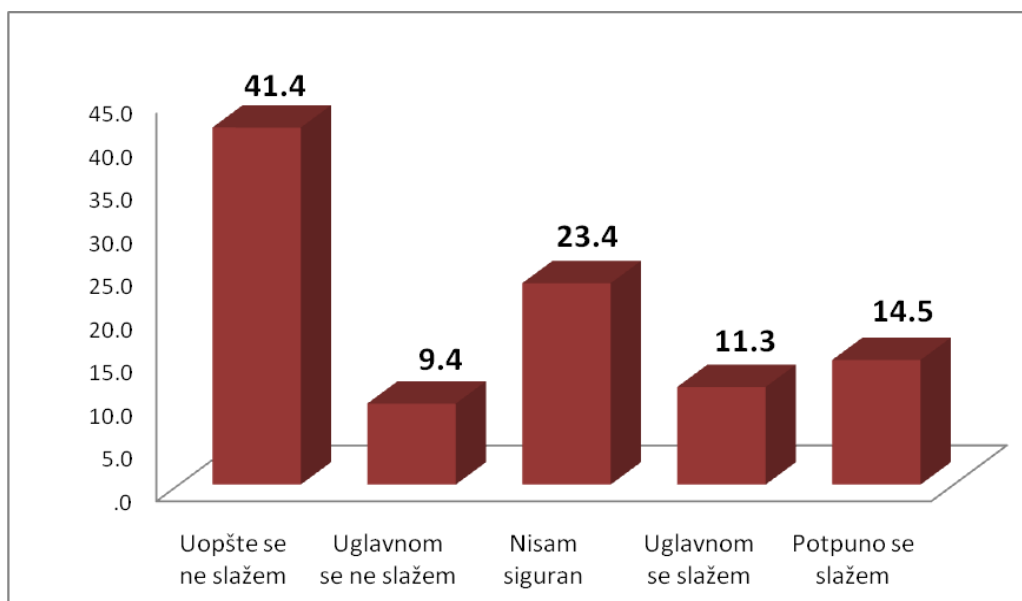
График 10: Сигуран сам у квалитет робе коју купујем у нишким продавницама (%)

Насиље у породици и међу вршњацима

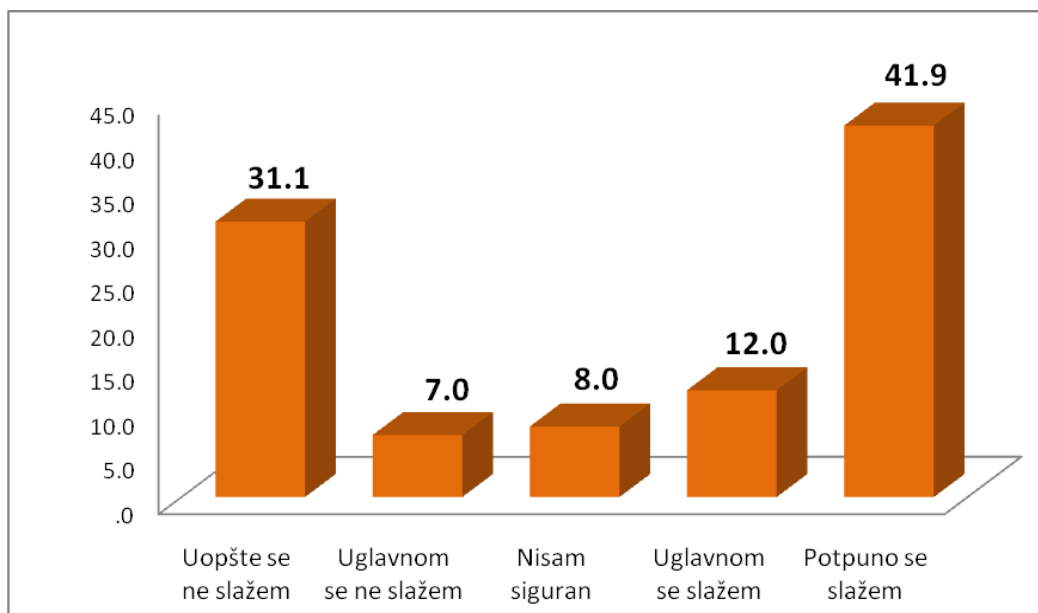
Насиље је област којој смо врло озбиљно и опрезно приступили. Насиље у породици је област, која обично обилује социјално-пожељним одговорима или о којој се радије не говори. Стога су питани млади да ли познају особе које трпе насиље у породици (График 11). Четвртина испитаника је у већој или мањој мери позитивно одговорила на ово питање.

График 11: Познајем особе које трпе насиље у породици (%)

Чини се да је вршњачко насиље транспарентнији проблем (График 12). Код овог питања су разлике према полу евидентне - већи број младића је присуствовао тучама у односу на број девојака. Тучи је присуствовало више од 60% момака, док је свака четврта девојка била сведок тучи.

График 12: Присуствовао сам тучи (%)

Анализа, контекст, перцепција безбедности од стране младих и кључни проблеми

Иако су направљени значајни кораци од стране државе у успостављању система бриге о младима, млади људи у Србији, од 15 до 30 година, чине једну од најбројнијих маргинализованих група у друштву. Са правом се може рећи, да се млади у њиховом садашњем друштвеном контексту, суочавају са све бројнијим изазовима, који подразумевају све већу несигурност и све бројније претње безбедности. Истраживања различитих институција, стручњака и невладиних организација, потврђују управо изречену тврдњу.

Бити млад у Србији, у бројкама, подразумева следеће¹:

- Млади у Србији (15 - 30) чине 20,17% становништва;
- Млада популација је заступљена са 15,8% међу становништвом које живи испод границе сиромаштва;
- У Србији је незапослено око 200 хиљада младих старости између 15 и 30 година, а од тога око 50 хиљада има само основно образовање или је без завршеног основног образовања;
- Млади чине 26,7% укупног броја пријављених на евиденцији Националне службе за запошљавање, где највећу групу чине млади од 25 - 29 година (око 94.380), а затим млади од 20- 24 год (78.640);
- Стопа незапослености младих од 15 до 24 године износи 40.7%, а стопа незапослености младих од 25 до 34 године је 20.4%, док су посебно угрожени млади са нижим образовним статусом, млади са инвалидитетом, Роми и младе жене;
- Трећину „младих“ од 31 до 35 су још увек издржавани од стране родитеља

Као што бројке показују, сиромаштво, незадовољавајућ образовни статус и/или проблематичан квалитет образовања, незапосленост и насиље чине свакодневницу младих људи у Србији. Управо су ово и кључни фактори који условљавају њихову маргинализацију и чине да се млади осећају небезбедно у свом окружењу.

Ако овим подацима додамо и чињеницу да се период младости представља једним од најбурнијих развојних периода, у којем се изграђује осећај личног идентитета и осећаја себе у свом окружењу и дефинишу односи са истим, јасно је колико су бројни ризици који прете да угрозе лични развој и успешну социјалну интеграцију. То такође говори о неопходности друштва да пружи младом човеку адекватну подршку и усмерење кроз изазове са којима се свакодневно суочавају.

¹Безбедност младих у Србији, ФОД (2008).

Различите студије бавиле су се анализом кључних ризика који утичу на квалитет живота младих људи, посебно на њихову безбедност. У студији „Безбедност младих у Србији“ као кључни ризици издвајају се следећи:

- Ризици везани за *стање у локалној заједници* који се односе на доступност наркотика, оружја, присутног насиља у медијима, узорци/ модели понашања у заједници, екстремно тешка економска ситуација која се одражава кроз високу незапосленост и сиромаштво, које често имају за последицу екстремизам, итд .
- Ризици везани за *стање у ширем окружењу* који промовишу насиље (рат и други сукоби у заједници).
- Ризици везани за *стање породице* - присутне дисфункционалности у породици - алкохолизам, криминал, наркоманија, ментална обољења у породици, насиље у породици, али и мањи поремећаји у комуникацији, слаба емоционална повезаност чланова породице, итд.
- Ризици везани за *образовни систем*: антисоцијално понашање, насиље наставног особља (агресија, неправедност, уцене, претње), ниско котирање образовања, неуспех у школовању, неангажованост у образовном процесу, нереаговање система на насиље.
- Ризици везани за *односе вршњака*: вршњачко насиље, бунтовништво, пријатељи са проблематичним понашањем, одбаченост од вршњака, отуђеност, изолација, утицај банди/екстремних група.
- Ризици везани за *психофизичко стање* појединца: социопатске тенденције, конституционални хендикепи, емоционална тупост, емоционална незрелост, ниско самопоштовање.

Ако овоме додамо и све ризике које са собом носи адолесценција - склоност ка испитивању граница, кокетирање са забрањеним (пример, коришћење психоактивних супстанци), улазак у прве сексуалне односе, дефинисање односа ја - група, говори колико је проблематика везана за безбедност на различитим нивоима – појединац – вршњаци - локална заједница - шире друштво, изазовна.

Колико је једно друштво способно да контролише и минимизира факторе ризика, зависи управо од капацитета заједнице да развије тзв. заштитне факторе. Према истим студијама, сматра се да оно ка чему треба да тежи свако друштво, које има за мисију обезбеђивање максималног квалитета живота младих, управо унапређивање капацитета у следећим областима:

- Утицај на поспешивање квалитета интеракција између појединца и околине које омогућавају развој чврстог личног идентитета, везаност детета за родитеље, интегрисаност у групу вршњака, повезаност са другим одраслим особама које саме негују позитивно и социјално понашање;

- Утицај на аспекте окружења који подразумевају развој: партнерских односа у заједници, сарадња школе и породице, квалитетан образовни систем, добар законодавни систем, висок стандард живота, висок степен људске безбедности;
- Подстицање и омогућавање индивидуалног психо-социјалног развоја појединца: развој когнитивних и социјалних вештина, карактеристике темперамента, итд.

Оно што даље следи јесте управо процена безбедности младих са аспекта анализе заступљености фактора ризика и капацитета локалне заједнице да их превазиђе. Наиме, тек јасним сагледавањем проблема, постављањем дијагноза безбедности младих како на националном, тако и на локалном нивоу, омогућава се јасније, фокусирано, обухватно и стратешко деловање, како би се на сваком нивоу минимизирали ризици и омогућио успешнији и квалитетнији лични развој и социјална интеграција.

Перцепција степена безбедности Града Ниша од стране младих

Колико сами млади сматрају да им је безбедност угрожена или не, показују бројна истраживања. У циљу јаснијег сагледавања ставова младих у Нишу о степену безбедности заједнице, у оквиру пројекта „(НЕ)Безбедност младих“ спроведено је квантитативно истраживање на узорку младих од 15 до 30 година старости. Циљ истраживања је био да пружи емпиријске информације о ставовима младих у Нишу о безбедности овог града и кључним аспектима небезбедности, који су као такви препознати у Стратегији безбедности града Ниша. Поред фактора ризика, истраживање се бавило и разумевањем капацитета младих за превазилажење истих, те је као посебну варијаблу испитивао какав је степен информисаности младих у заједници и познавање начина информисања, као и спремности младих да активно учествују у политичком и друштвеном одлучивању, односно да преузму активну улогу у решавању проблема са којима се они или друге групе у заједници суочавају.

У оквиру истраживања, а у складу са документом Стратегије безбедности Града Ниша, испитане су следеће категорије безбедности:

- 1. Општа безбедност** - кључни индикатори сигурности и идентификација главних проблема који нарушавају безбедност младих;
- 2. Економска безбедност** – у оквиру ове теме, обрађене су следеће подтеме:
 - 2.1. Рад - незапосленост, сиромаштво, права запослених;
 - 2.2. Трговина - квалитет робе и услуга;

3. Социјална безбедност- покривене су следеће подтеме

- 3.1. Здравље
- 3.2. Криминал
- 3.3. Поштовање људских права и права мањина
- 3.4. Саобраћај и транспорт
- 3.5. Вршњачко и породично насиље

4. Друштвено-политичка одговорност - активизам и информисаност младих.

Истраживање је спроведено на узорку од 415 младих на територији града Ниша. При томе су пропорционално обухваћене све градске општине. Узорак младих су сачињавали испитаници од 15 до 30 година старости, класификовани према образовном и радном статусу. Узорак је полно уједначен (210 испитаника мушког пола и 205 женског пола). Међу испитаницима је 25% запослених. Најзначајнији налази биће представљени у наставку.

1. Процена опште безбедности и кључних проблема/тема

Генерално, највећи број испитаних - 50.8% сматра да је Ниш безбедно место за живот и по овом питању не постоје разлике на подзорцима ни по годишту, полу, радном или образовном статусу. Значајан проценат испитаних - 25.3% није била у могућности да процени да ли је безбедан/небезбедан у Нишу. Четвртина младих се не осећа безбедно. Налази кореспондирају са налазима истраживања спроведеним на југу Србије, где се може чак закључити да се све узрасне групе младих осећају безбедније него што је то био случај пре две године (трећина испитаника).

Посредно о степену опште безбедности младих и осећају сигурности сазнајемо испитивањем спремности на мигрирање младих, односно о томе где виде себе у будућности. Наиме, одлука отићи или остати управо зависи од степена инклузије младих у одређеној средини, где процена безбедности представља један од значајних фактора који утичу на одлуку. Налази добијени у овом истраживању у потпуности се слажу са налазима добијеним у истраживању „Млади на југу Србије“².

Око 32% младих не види своју будућност у овом граду, док 43% планира да остане у Нишу. У односу на скоро спроведена истраживања на југу Србије, у Нишу је овај проценат мањи од просека за цео регион. Разлоге за миграције треба тражити у политичкој неизвесности и економској нестабилности. Интересантан је налаз да је 25% младих још увек неодлучно, а детаљнија анализа показује да је реч првенствено о млађим групама испитаника - средњошколцима. Вероватно је да ће та одлука зависити доста и од одлуке где ће наставити своје школовање, али овај налаз говори и да млад човек након

²Млади на југу Србије, ПБИЛД, УНИЦЕФ, 2011.

завршене средње школе уопште није у позицији да има визију будућности. Индикативно је и то да студенти у највећој мери планирају своју будућност у другим срединама, док је то мање заступљено код оних који су завршили факултет. Упркос томе што је трећина испитаника донела одлуку да остане у Нишу, највећи број њих сматра да им је веома тешко да планирају своју будућност у овом граду.

Анализирајући даље шта су кључни проблеми који утичу на осећај безбедности/небезбедности, испитаници наводе у највећем случају управо *материјалну неизвесност* - незапосленост и сиромаштво - чак 59% младих. На другом месту, млади су наводили проблем *насиља и криминала* - 17% и у истом броју *необразованост/неинформисаност* младих.

2. Економска безбедност

2.1. Рад - незапосленост и сиромаштво, права запослених - Незапосленост и сиромаштво су идентификовани као главни проблеми који нарушавају сигурност младих. Чак више од 70% младих (неукључујући млађе од 18 год) је сагласно са тврдњом „*моји пријатељи су већином незапослени*“.

Испитујући даље задовољство младих њиховом економском позицијом, видимо да су млади у већини незадовољни својим материјалним статусом. Наиме, тек једна трећина узорка је задовољна истим и како су анализе показале, то већином средњошколци и млађи студенти, који нису још материјално независни од родитеља и који нису реални у процени сопствене економске позиције. Подаци у потпуности кореспондирају са налазима на националном нивоу, са истом примећеном тенденцијом код млађих група.

Ако погледамо ситуацију код запослених испитаника, већина је незадовољна примањима и личном економском ситуацијом. Задовољнији су млади који су запослени у државном сектору, од оних запослених у приватном сектору и оних који се баве неком слободном и самосталном професијом. Упркос томе, 80% младих поседује персонални рачунар, што посредно говори о економском статусу и функционалној писмености омладине у Нишу.

Међу запосленим испитаницима, 40% сматра да су им приходи у складу са њиховим радним ангажовањем и образовним статусом. Да је задовољно послом навело је 43% испитаних, док скоро 22% је било неодлучно по овом питању.

Иако већина испитаника процењује да су услови у којима раде безбедни, свега 80% запослених испитаника поседује радну књижицу, док 60% има обезбеђено здравствено, пензионо и инвалидско осигурање. 64% испитаника поседује уговор о раду. 18% испитаника сматра да постоје облици родне, верске и етничке неравноправности на њиховом радном месту.

2.2. Квалитет робе и услуга у трговинама - Квалитет робе и услуга је посебна тема безбедности, према којој млади имају подељене ставове и критеријуме процене. Иако су млади склони потрошачком понашању, по овом питању - *да ли су задовољни избором робе у нишким продавницама*, највећи број испитаника нема диференциран став.

3. Социјална безбедност

3.1. Здравље - Истраживање није дало података о здравственом статусу младих, што није био циљ. Оно што се добило као значајан податак јесте обухват укљученост младих у здравствени систем, где 86% испитаника поседује оверену здравствену књижицу, а 70% сматра да уредно брине о своме здрављу. Међутим када је у питању процена квалитета услуга и поверење у нишке здравствене установе, ставови су подељени.

Алкохол представља један од великих социјално - патолошких и здравствених проблема, који погађа и популацију младих. Резултати су то потврдили. Чак 78.6% изјављује да млади у њиховом окружењу често конзумирају алкохол. Више од 80% испитаника сматра да је разлог управо доступност алкохола малолетним лицима, како у продавницама, тако и у кафићима. Када је реч о другим психоактивним супстанцама, може се закључити да су и оне врло доступне. Преко половине испитаника - 53% тврди да би знало како да набави марихуану или неку другу психоактивну супстанцу, када би то желело.

3.2. Криминал - Чак 37% испитаника сматра да је криминал значајно присутан у Нишу, док 31% нема став о овој теми. Тако велики број неодлучних, чак трећина, говори у прилог чињеници да је овај проблем присутнији него што то млади јесу спремни да признају. На питање да процене колико је криминал заступљен у њиховом крају града, као најмање безбедне су оцењене Градске општине Палилула и Црвени Крст, док је Градска општина Нишка Бања процењена као општина са најнижом стопом криминала. Међутим око 67% младих сматра да ноћу није опасно бити на улици - овај проценат варира од општине до општине. Овај став се највише односи на Градску општину Медијана, коју су млади проценили као најбезбеднију ноћу. Млади су већином сагласни у ставу да постоје делови града који су мање безбедни, те да у њих не треба залазити. Упркос томе, 74% младих се изјаснило да има поверење у органе јавног реда и мира.

3.3. Поштовање људских права и права мањина - Иако је свега 5% младих идентификовало и сврстало неравноправност и нетолеранцију у главни проблем који нарушава њихову безбедност, дубље анализе говоре да је ово много пристунији проблем.

Више од 50% испитаника примећује графите по граду који позивају на националну или верску нетрпељивост. Свега 36% испитаника сматра да у овом

граду свако сме да изрази своје верско или национално опредељење. Више од 66% испитаника се не слаже са тврдњом „У Нишу се поштују верске и националне мањине“. Слична ситуација је и са тврдњом „У овом граду свако сме да изрази своје сексуално опредељење“. Још више забрињава висока стопа неутралног (незаинтересованог) става код ових тврдњи - четвртина испитаника готово да нема дефинисан став о овим проблемима или није спремна да га каже.

Испитујући колико су угрожена права различитих група младих на раду, види се да полна неравноправност на раду није идентификована као значајан проблем. Особе женског пола нису дискриминисане, према мишљењу младих, са једнаким потешкоћама се суочавају са незапосленостју као и особе мушког пола. Међутим, оно што се показало као проблем јесте позиција особама са инвалидитетом. Наиме, 57% младих препознаје да особе са инвалидитетом се суочавају са проблемом да се запосле у Нишу.

3.4. Саобраћај и транспорт - Безбедност у саобраћају је у великој мери повезана са присуством алкохола код младих. Највећи процент саобраћајних незгода у граду, у којима су страдале младе особе, је повезан са вожњом под дејством алкохола. Питали смо испитанике да ли познају младе особе које возе аутомобил под дејством алкохола и добили потврдан одговор у 63% случајева.

Остала питања везана за безбедност у саобраћају нису показала индикативну доследност. Млади углавном немају став о томе да ли возачи у Нишу поштују саобраћајне прописе. Њихови ставови на ову тему су подељени и не можемо на основу њих доносити валидне закључке.

3.5. Вршњачко и породично насиље - Насиље је област којој смо врло озбиљно и опрезно приступили. Насиље у породици је област, која обично обилује социјално-пожељним одговорима или о којој се радије не говори, али и поред тога чак је четвртина испитаника навела да познаје особе које трпе насиље у породици.

Према налазима, у односу на насиље у породици, вршњачко насиље је транспарентнији проблем, значајније присутнији код младих. Код овог питања су разлике према полу евидентне - већи број младића је присуствовао тучама у односу на број девојака. Тучи је присуствовало више од 60% момака, док је свака четврта девојка била сведок тучи.

4. Друштвено-политичка одговорност, активизам и информисаност младих

На питање да ли сматрају да млади у Нишу активно учествују у друштвено-политичком одлучивању, 19% је одговорило потврдно. Упркос томе, више од 70% испитаника тврди да се труди да буде информисано о актуелним дешавањима у граду. Значајније већи број младих - 31% испитаника наводи да је активно у некој омладинској или студентској организацији, што је значајније

изнад националног просека, али и просека у истраживањима спроведеним на југу Србије (9%) . Сличан тренд се примећује и код излазности младих на изборе, где су испитаници подељени по питању изласка на прошле локалне изборе - 46% гласало, 54% није.

Можемо закључити да су млади у Нишу подељени у погледу проактивног начина размишљања, друштвене одговорности и информисаности. Постоји доследна корелација између већине претходних питања. Они испитаници који су позитивно одговорили на питања о информисаности и о гласању, су већином исти они који су чланови неких омладинских удружења и који су заинтересовани за политичка дешавања у граду. Незапослени испитаници и средњошколци су најмање заинтересовани за друштвена и политичка дешавања у граду, док су највише заинтересовани и укључени студенти. Полне разлике нису статистички значајне.

Налази добијени овим истраживањем у потпуности се слажу са подацима истраживања која су спроведена на националном нивоу³, где скоро 51% младих изјављује да се осећа безбедно у свом окружењу. Такође, и ова истраживања наводе да су кључни разлози који их чине да се осећају небезбедно економске природе - сиромаштво (сваки други испитаник), незапосленост (сваки пети испитаник) и корупцију и криминал (сваки дванаести испитаник).

Основни проблеми и издвојени приоритети

Као што је већ наведено, документ представља стратешки оквир за унапређење безбедност младих у Нишу и ослања се на већ усвојену Стратегију безбедности града Ниша. Наиме, и сама Стратегија препознаје младе као значајну групу чију безбедносну позицију треба унапредити. Идеја организација окупљених на пројекту била је да се кроз импелементацију активности изграде партнерства која ће дефинисати правце акције, издвајајући и дефинишући првенствено оне проблеме/теме, чији се утицај процењује као најзначајниј, односно чије решавање може допринети значајније унапређењу безбедносне ситуације младих.

У циљу дефинисања приоритета, поред деск анализе и истраживања, које је указало на критичне теме за безбедност младих, спроведен је фокусиран процес консултација. У оквиру процеса консултација спроведене су две фокус групе у граду Нишу где су учествовали представници цивилног сектора и институција, док су додатно консултовани и представници организација и програма који се на националном нивоу спроводе на теме од значаја за

³Безбедност младих у Србији, ФОД (2010)

безбедност младих. Резултати ових усмерених консултација указују на следеће области/теме које се виде као приоритетне.

Незапосленост

Млади представљају једну од најугроженијих група према овом критеријуму и као таква препозната је у бројним државним документима и стратегијама као једна од седам вурнерабилних група⁴. Према Анкети о радној снази из новембра 2011. године, највећа стопа незапослености у Србији забележена је међу младима узраста од 15 до 24 године (51,9%), док стопа незапослености младих узраста од 25 до 34 године износи 32%. Подаци из Републичког завода за статистику из априла 2012. године показали су да се број незапослених није променио у односу на новембар прошле године⁵. У радно активној групи (која је одговарајуће стручне спреме за запошљавање и трага за послом) незапослено је 50.9% младих. Следећа узрасна категорија, млади од 25 до 34 године, радно активно је 80% младих, од којих 33,2% нису у могућности да нађу посао. Тек неких 7% младих се одлучује да покрене свој бизнис. Слични трендови су заступљени и у Нишу, где се бележи висока стопа незапослености. Према подацима из стратегије за безбедност града Ниша, стопа незапослености у граду је близу 40% активног становништва, а највећи број незапослених је у старосној доби од 31 до 40 година (24,4%), односно од 19 до 25 година (21,1%) и од 26 до 30 године старости (16,7%).

Млади су значајно заступљени у неформалној економији. Према Министарству за економију и регионални развој, бизу 30% младих од 15 - 24 год запослено је „на црно“.⁶ Према подацима из 2009, готово једна трећина младих радника (31,7%) радила је без уговора или на основу усменог договора. Млади који су рано напустили школу чешће су радили без уговора о раду у поређењу са онима који су завршили формално образовање. Додатни подаци о правима по основу рада који произилазе из Анкете о радној снази (АРС) из априла и октобра 2009, указују да око 24 одсто младих, нису имали право на пензионо осигурање ни здравствено осигурање. Велики удео младих који су радили без уговора о раду, здравственог или пензионог осигурања илуструје степен неформалне запослености међу младима, који је већ документован као проблем.

Позиција младих на тржишту рада доста је лоша. У потрази за послом, као значајна препрека јавља се проблем „првог посла“, где млади управо због непоседовања радног искуства нису у прилици да добију посао, чак и када се

⁴ Стратегија за смањење сиромаштва

⁵ Подаци Анкете о радној снази, Републички завод за статистику, април 2012.

⁶ Operational Program for Human Resource development, 2012- 2013, DRAFT, Ministry of Economy and Regional Development;

нуди. Кроз програм „Прве шансе“ који спроводи Национална служба, значајан број младих људи успева да стекне референце које унапређују њихову позицију на тржишту рада. Недостатак радног искуства није само по себи разлог зашто послодавци не показују спремност да младе људе запошљавају, проблем представља и некавалитетно образовање које не припрема адекватно младе људе за запошљавање.

Овде се првенствено издвајају два проблема:

1) функционалности образовања - према резултатима ПИСА тестирања, које се последних година раде у Србији, млади имају чак 2 до 3 године заостатак у функционалном знању за младима истих година у другим деловима Европе⁷. Такође, послодавци извештавају да младима који излазе из формалног система образовања, недостају практичне вештине за обављање специфичних радних активности везаних за одређене делатности али и вештине за запошљавање-комуникације, тимског рада, организације, флексибилност и прилагодљивост.

2) образовање не одговара потребама тржишта - још увек у образовању постоје профили за које не постоји потреба на тржишту рада. У Нишу, према подацима изложеним у Стратегији града Ниша, највише незапослених са високом стручном спремом има међу дипломираним економистима, правницима и докторима медицине, док са средњим степеном стручне спреме, незапослених је највише међу матурантима гимназије, економским техничарима, правницима и фризерима.

Здравље

Млади, како и одрасли део популације у Србији, не препознају у попуности значај бриге о сопственом здрављу. Најзначајнији здравствени ризици су: пушење, злоупотреба алкохола и других психоактивних супстанци, непознавање и недовољна информисаност о репродуктивном здрављу, различитим полно преносивим инфекцијама, ХИВ-у/СИДИ, абортусу и сигурном сексу. Повреде, посебно у саобраћају, су најчешћи разлози смртности младих. Ниска свест о здравствено одговорном понашању и превенцији, свакако представља значајан проблем који доводи у питање безбедност младих, посебно адолесцената. Многобројна истраживања сведоче о присутности и заступљености идентификованих проблема, док су трендови на националном нивоу, доста слични локалним трендовима.

Пушење – Према подацима из Стратегије града Ниша, преваленција пушења код младих узраста 15 - 19 година у Србији износила је 15,5%, док је код студената тај проценат већи и износи око 24%. Трендови су да се граница започињања конзумирања дувана све више смањује, те је више од половине дечака и девојчица старости између 13 и 15 година пробало је пушење

⁷Истраживање FOSY, New York

цигарета, а приближно једна трећина запалила је своју прву цигарету пре навршене десете године⁸. Према подацима такође изнешеним у овом документу, локални тренд у потпуности прати национални, те су према истраживањима Групе за превенцију болести зависности Управе за образовање културу, омладину и спорт, проценат младих у Нишу који свакодневно или повремено пуше до 25%. Велики број адолесцената је на врло раном узрасту први пут пушио цигарету, неки од њих и пре поласка у основну школу. Најучесталија је појава пушења на крају основне школе, а упозорава и налаз да расте број пушача са поласком у основну школу. Ово је налаз који указује на потребу померања превентивних активности на млађи узраст. Сваког дана пуши 4,2% средњошколаца док са друге стране, скоро 90% (89.5%) адолесцената се изјаснило као непушачи, што је охрабрујући налаз. Број непушача значајно је порастао (са 62% у 2004. преко 73% у 2008. до 89.5% у 2012. години). Додатно охрабрује и налаз да узрасне разлике нису значајне.⁹

Алкохолизам - међу младима конзумирање алкохола је у порасту, те по подацима Министарства здравља око 25% младих редовно конзумира алкохол, где се трендови из године у годину не смањују. Сматра се да чак 93% младих од 16 је пробало алкохол најмање једном¹⁰. Конзумација алкохола представља прихватљив образац у адолесцентној култури. Подаци у Стратегији безбедности града Ниша говоре да су трендови у Југоисточној Србији израженији и да значајно већи проценат адолесцената редовно конзумирају алкохол него у другим деловима Србије (на пример три пута већи него у Војводини)¹¹. Просечна старост приликом првог конзумирања алкохола такође се помера из године у годину, те је по истраживањима из 2007. године она 14 година. Конзумација алкохола, директно је повезана са насиљем, али и саобраћајним повредама. Иако постоји забрана продаје и учења алкохола малолетним лицима, праћење и санкционисање прекршиоца не спроводи се систематично- често на основу пријаве појединаца. Непостојање превентивних програма, кампања свакако доприноси да конзумација алкохола остаје друштвено, културолошки прихватљив образац понашања. Резултати говоре о изразито раном узрасту на коме се проба алкохол¹². Дистрибуција прилично наликује дистрибуцијама добијаним током претходних истраживања, те се може рећи да је у домаћој средини тенденција раног конзумирања алкохола код деце још увек присутна. Треба обратити пажњу и на све мање полне разлике када је конзумирање алкохола у питању. У односу на резултате добијене претходних година, упозорава смањење процента младих који никада не пију. Пиво и вино никада не конзумира мање од 50% адолесцената, уочава се повећање броја

⁸ Стратегија безбедности града Ниша

⁹ Лонгитудинално истраживање о распрострањености злоупотребе цигарета, алкохола и дрога у периоду 2004 – 2012, Група за превенцију болести зависности, Одсека за омладину, Управе за образовање, културу, омладину и спорт Града Ниша

¹⁰ Стратегија безбедности града Ниша

¹¹ Ибид

¹² Ибид

младих који свакодневно конзумирају пиво. Осим што је најчешће конзумирани алкохол, пиво почиње и да се пије у ранијим годинама него до сада (10 година, 15.52% узорка). У целини гледано, не постоји статистички значајна разлика у односу на претходна истраживања, али ако разложимо узорак према узрасту, примећујемо неке упозоравајуће помаке. Наиме, претходна истраживања су показала у првом разреду средње школе забрињавајући скок броја младих људи који конзумирају алкохол. Тај скок је сада померен на још млађи узраст (десет до дванаест година).

Дроге - Када је реч о злоупотреби психоактивних супстанци - дрога, подаци указују да се граница започињања експериментисања и коришћења дрога смањује и да тренутно износи 15 година. Експерти сматрају да око 60% младих, пре свега средњошколаца је било у контакту са дрогама. Према налазима полиције, ове бројке су више и износе чак 80%.¹³ Према подацима, прва дрога са којом млади долазе у контакт је марихуана. Упитани да ли су икада користили марихуану само 3,6% испитаника је потврдно одговорило. Ово је значајно смањење броја корисника у односу на претходна истраживања (5,7% испитаника одговара потврдно 2008. године, 7,1% испитаник одговара потврдно 2004. године). Дакле, може се рећи да постоји тренд постепеног смањивања. Марихуану су најчешће користили на журци или у стану пријатеља. Слично као и у претходним истраживањима, крај основне и почетак средње школе су посебно ризични периоди за експериментисање са дрогом, и због изложености новим и другачијим ситуацијама, али и због лакше доступности дроге у средњој школи. Неке друге дроге пробало је 1,9% испитаника. Највећи део њих – 84,4% користио је седативе без препоруке лекара, 7,8% кокаин, 3,9% екстази, и по 2,9% амфетамин и хероин. У односу на претходна истраживања запажа се да скоро две године после употребе марихуане долази до првог контакта са другим дрогама и то код малог процента узорка. У односу на претходна истраживања, притисак вршњака из године у годину сматра се све значајнијим¹⁴. Ово само потврђује да програми у којима се млади уче како да се одупру социјалним притисцима и те како имају смисла.

Репродуктивно здравље младих - као и у Европи граница за ступање у сексуалне односе у Србији се помера на ниже из године у годину. Просечна граница, је 16 година, мада по неким истраживањима, чак 23% дечака и 4% девојака ступи по први пут у сексуалне односе и пре 16 године. У студентској популацији, три четвртине младића и преко половине девојака, година 19 - 21 су сексуално активни. И поред овако велике бројке, информисаност и знање о репродуктивном здрављу је изразито мало. Према подацима здравствене статистике, специфична стопа намерних прекида трудноће на 1000 жена

¹³ Драгана Дулић, Светлана Станаревић, Драгана Матовић, Весна Николић, Fund for Open Society (2008) 'Safety of Youth'

¹⁴ Лонгитудинално истраживање о распрострањености злоупотребе цигарета, алкохола и дрога у периоду 2004 – 2012, Група за превенцију болести зависности, Одсека за омладину, Управе за образовање, културу, омладину и спорт Града Ниша

узраста 15 – 29 година у 2007. години је износила 11,3%, док је стопа регистрована у старосној групи жена 25- 29 година 17,7% и у групи 15- 19 година 3,6%¹⁵.

Бројке о присутности сексуално преносивих болестим међу младима недостају, мада сручњаци сматрају да постоје индиције о значајној присутности различитих обољења у овој циљној групи. Хламидија је посебно проблем међу девојкама, где по неким подацима чак 19% девојака је заражено а да то не зна, док 42% пати од симптома. Најновија истраживања бележе да су у Србији званично регистроване 2692 ХИВ позитивне особе, од чега је 33% младих особа међу новооткривеним у 2011. години. Наиме, број особа за које се процењује да су инфициране је десетоструко већи, и то износи да је број инфицираних негде између 13 - 26 хиљада људи.

Насиље

Насиље је све је присутније у друштву, постајући препознатљив образац понашања међу популацијом младих, што се не може посматрати искључиво као тренд који прати само Србију. Слични проблеми постоје у великом броју европских земаља. Када говоримо о насиљу међу младима, говоримо пре свега о стопи криминалитета међу младима, вршњачком насиљу, изложености младих насиљу у породици и припадности младих екстремним, хулиганским групама.

Стопа криминалитета - до тачних података о учешћу младих у укупној стопи криминала данас је тешко доћи. Подаци који се могу наћи у различитим истраживањима су разнолики - од оних који дубоко забрину, до чак најава неких трендова смањења. Према истраживачима који су припремали извештај о безбедности младих у Србији, распон годишта 14 до 35 година носи 90% криминала и насиља у Србији¹⁶. За разлику од њих, податак нишке полиције говори у прилог томе да од 2006. године, када је у Нишу забележено 516 кривичних дела у којима су учествовали малолетници, овај број је у значајном опадању¹⁷. Према истим изворима у 2008. години забележен је најнижи проценат учешћа малолетничког криминала у укупном броју кривичних дела (8,04%), док се за 2009. годину очекује да овај проценат буде испод 8%. Са друге стране, евидентан је пораст вршњачког насиља код малолетника у Нишу. Такође и други истраживачи наводе смањење стопе малолетничког криминала и пораст вршњачког насиља.

Вршњачко насиље - за разлику од добрих вести које говоре у прилог смањења стопе малолетничког криминала, вршњачко насиље расте, што је национални тренд, који одговара ситуацији у Нишу.

¹⁵ Према подацима Института за јавно здравље Србије "др Милан Јовановић Батут"

¹⁶ Безбедност младих у Србији, ФОД (2010.)

¹⁷ Стратегија о безбедности Града Ниша

Према подацима УНИЦЕФ-а, чак 40% младих је било изложено вршњачком насиљу. Значајан број ученика био је изложен насиљу предвођеном од стране самих професора- 41% младих се жалило на увреде, исмејавања, претње и агресивно понашање од стране наставника. Све је присутније коришћење нових медија за ширење и промоцију вршњачког насиља. Према подацима истраживања спроведених у Нишу - истраживање о безбедности ученика спроведено на узорку од 107 ученика завршних разреда основне школе (2008), половина ученика изјављује да се степен вршњачког насиља повећао. Насиље у школи поприма све озбиљније облике, не ограничавајући се само на вербално. Чак 17% анкетираних ученика признаје да је учествовало у неком од облика физичког насиља, а сваки десети је био жртва¹⁸. Забрињава да је вршњачко насиље постало прихватљива матрица понашања - више од половине деце сматра да је оправдано сукобе решавати физичким насиљем, што је скоро двоструко већи проценат од оног који се бележи на нивоу Србије.¹⁹

Породично насиље - присутно је у друштву и представља проблем који траје. Према неким испитивањима свака четврта жена у Србији искусила је неки облика насиља од стране свог партнера²⁰. Статистика о присутности насиља у породици недостаје, делом због чињенице да је реч о теми која је још увек табу у друштву. Деца и млади су често жртве у оваквим дисфункционалним породицама. Према истраживању које је спроведено у склопу овог пројекта, чак 25% младих познаје вршњаке које трпе породично насиље.

Екстремизам и хулиганизам - иако је у друштву опште прихваћен став да се млади људи у значајној мери идентификују и припадају насилним хулиганским групама - што донекле треба „захвалити“ медијима, новија истраживања показују да тек 3% младих проналазе себе у идентитету навијачке групе, верске или политичке групације²¹. Према подацима из нишког МУП-а, обзиром на број прекршаја, не може се рећи да постоје организоване групе које се баве насиљем на спортским манифестацијама, нити да су организоване екстремистичке групе активне у Нишу.

Саобраћај

Као што је већ речено, највећи узрок смртности међу младима јесу повреде и то у великом броју настале у саобраћајним незгодама. Код младих небезбедно учешће у саобраћају, често је повезано са проблемима које настају услед вожње под дејством психоактивних супстанци. С обзиром на чињеницу да нови Закон о саобраћају омогућава младима од 16 година да буду пуноправни учесници у саобраћају, могуће је очекивати да ће овај проблем у будућности

¹⁸ Ибид.

¹⁹ Стратегија о безбедности Града Ниша

²⁰ НВО Аутономи женски центар, www.womenngo.org.rs

²¹ Безбедност младих, ФОД (2010)

бити израженији иако је сад, барем кад је Ниш у питању, негативан- бележи се смањење смртности у несрећама, иако је повећан број повреда.

Поред наведених тема/приоритета на које се треба фокусирати у одређивању стратешких праваца за деловање, а у циљу унапређења безбедносне позиције младих у граду, треба навести и препреке које су у консултацијама препознате као предуслови успеха. Национална документа - као што су Национална стратегија за младе, Национална стратегија за здравље младих, итд, су такође препознале као значајне препреке сличне теме о којима се говорило и у Нишу.

Кључне препреке су следеће:

1. Надостатак података о проблемима описаним у претходном поглављу;

Проблем непостојања података свакако је национални проблем, који се рефлектује и на локални ниво. За разлику од појединачних тема где постоје основни подаци и редовно праћење (као на пример незапосленост, здравље), постоје теме о којима се значајније мање зна и прати (на пример насиље, број младих обухваћених неформалном економијом, итд). Такође, често, чак и када подаци постоје, нису лако доступни свим актерима. Чињеница је да тек јасним сагледавањем проблемана нивоу конкретних података, могуће је проактивно деловати у циљу њиховог минимизирања.

2. Непостојање координације између различитих актера, како у креирању акције, тако и спровођењу и мерењу импакта;

Проблем недостатка координисаног деловања различитих актера, јесте проблем веома присутан и на националном нивоу, као и на локалном. Интерсекторска сарадња, када и постоји, често је сведена на ниво протокола, без суштинске размене и координације. Када говоримо о унапређењу позиције конкретне циљне групе, јасно је да од квалитета међусобне координације - институција које се баве одређеним темама/ресорима (здравље, запошљавање, образовање) зависи и адекватна услуга и интервенција која се спроводи, односно импакт.

Овај проблем је израженији када говоримо о координацији између два сектора - цивилног сектора и институција. Представници цивилног сектора навели су да је ово питање које захтева значајно унапређење. По њима, постојеће сарадње нису институционализоване на начин који обезбеђује континуиран и партнерски рад. Често, сарадња зависи од конкретних појединаца на обе стране који су заинтересовани да заједно спроведу одређене активности/програме.

У циљу постизања промена за младе, односно омогућавања пуног ефекта појединачних мера и интервенција, препорука стручњака, али и актера који су овом приликом консултовани, је да се обезбеди боља координација на следећи начин:

а. Мапирањем постојећих програма/интервенција - тренутно по различитим питањима и организације и различите локалне институције креирају програме који имају за циљ да одговоре сличним потребама младих. Некоординисано деловање води расипању ресурса.

Мапирање програма и пројеката значајно је са аспекта рационалнијег и ефектнијег коришћења расположивих ресурса, са аспекта обезбеђивања квалитета програма, и јаснијег сагледавања шта се спроводи, какав је квалитет и какав је ефекат.

б. Усаглашавањем имплементације програма/интервенција - представља корак даље од самог мапирања и подразумева усаглашавања и заједничко планирање плана акције. То заправо представља партнерско креирање интервенције на начин на који сваки актер може пружити свој максимум. У зависности од природе интервенције, да ли је реч о превенцији или заштити, зависи који актер може бити успешнији у његовој реализацији. Пример, често је управо цивилни сектор тај који креира ефектније и атрактивније превентивне програме у области здравља младих и омогућава већи обухват младих, док су институције неизбежне у примени програма заштите и смањење штете.

ц. Заједничко праћење и саветовање у ком правцу дефинисати акцију - представља финални корак у заједничком координисаном деловању, где се осим заједничког планирања, врши и заједничко праћење и евалуација успеха. Искуство цивилног сектора, не само на националном, већ и на локалном нивоу, управо говори да је партнерство у мониторингу и евалуацији најмање заступљено.

3. Јачање институционалног оквира за вођење омладинске политике на нивоу града и појединачних општина;

Држава је направила значајан искорак у препознавању значаја који млади људи имају за економски и друштвени развој земље и ту своју одлуку о инвестирању у младе као најзначајнијем друштвеном ресурсу озваничила развојем политика и институција на националном и локалном нивоу. У последњих 5 година, од успостављања Министарства омладине и спорта, значајно је учињено како на изградњи институционалне инфраструктуре - отворено је 135 локалних Канцеларија за младе, донешен је Закон о младима, Национална стратегија и Национални акцион план, едуковани су људски ресурси и инвестирано у развој омладинског цивилног сектора у циљу пружања услуга и развијању програма за младе.

Када говоримо о Граду Нишу, који представља значајан образовни центар на националном нивоу, развој институционалног оквира за спровођење омладинске политике од посебног интереса за град. Наиме, институције на локалу – Канцеларије за младе/Омладински клубови јесу управо актери који омогућавају координирацију активности и директан рад са младима.

Циљна група

У циљу јаснијег одређивања праваца деловања, битно је дефинисати појам „омладине“, јер у појединачним областима дефиниција младих се разликује. Према политикама донешеним на националном нивоу - Закону о младима и Национална стратегија за младе, узраст је кључна одредница, па су млади особе узраста од 15 - 30 година старости. У односу на основни критеријум одређења младих - узраст, могуће је издвојити више подгрупа младих зависно од контекста и теме, али и специфичних развојних потреба, те младе сврставамо у три подгрупе: (1) млади од 15 до 19 година, (2) млади од 20 до 24 године и (3) најстарија група младих, од 25 до 30 година.

Сам пројекат, када разматра позицију младих у контексту безбедности, фокус ставља на младе узраста 16 - 24 године старости, оне који су у највећем броју случајева обухваћени институционалном бригом. Са друге стране, у оквиру консултација, значајан број представника институција, али и цивилног сектора изнео је мишљење да се ова граница треба снижити и да посебно у области превентиве програмима и интервенцијама треба обухватити и децу - минимум од 12 године (старији разреди осмогодишње школе).

У општој популацији младих, издвајају се посебне групе младих који су препознате као рањивије у односу на остатак популације: млади Роми, млади искључени из образовног система, млади из институција – без родитељског старања, млади из сиромашних породица, младих из руралних средина, млади преступници, ЛГБТ популација.

Управо ова разноврстност различитих подгрупа младих, које имају различите потребе, говоре о нужности да се приликом креирања програма и интервенција јасно узрасно дефинише циљна група и у складу са развојним капацитетима и конкретним проблемима, сам приступ, промоција и интервенције у потпуности прилагоде.

Визија

У складу са дефинисаним општим циљем Стратегија развоја Града Ниша, који у свој фокус ставља **друштвени развој**, на сличан начин се може одредити и општи стратешки правци који се предлажу у овом документу, где се тежи *створити подстицајна и безбедна друштвена средина, у којој ће млади моћи да искажу и да задовоље своје потребе за припадањем, дружењем, личним и професионалним развојем.*

На тај начин, стратешка усмерења, у потпуности одговарају дефинисаној визији Града Ниша представљеној у документу Стратегије безбедности:

Ниш ће постати економски, социјално и еколошки сигуран и безбедан град који перманентно јача институције за унапређење безбедности, превентивно делује и адекватно решава ризике и претње безбедности у циљу повећања квалитета живота својих грађана (укључујући младе).

Ову визију, као што и документ градске стратегије препознаје, могуће је остварити тек синхронизованим, партнерским и координисаним деловањем свих актера - препознатих институција и цивилног сектора. Када говоримо о безбедности младих, ова координисаност је од суштинског значаја. У ту сврху, потребно је успоставити редовни механизам сарадње и координације, где се као кључни актери препознају (1) тело за безбедност које постоји при општини и (2) институције задужене за бригу о младима на нивоу града и појединачних општина. Значајније укључивање цивилног сектора би свакако допринело целокупном успеху.

Стратешки циљеви

1. Економска безбедност

ОПШТИ ЦИЉ 1: Унапредити економску позицију младих повећањем запошљивости и подршком (само)запошљавања младих у приватном сектору што представља предуслов за њихов континуиран професионалан и личан раст и развој, осећај безбедности и одлуку о останку у Нишу.

1. Повећање запошљивости младих људи и адекватне припреме за тржиште рада (15/18 до 30 год)
2. Подршка запошљавања младих у приватном сектору- обезбеђивањем подршке за запошљавање младих (18- 30) и оснаживањем младих за предузетништво (15 - 30 год)
3. Смањење обухвата младе неформалном економијом (од 15 - 30 година)

Специфични циљеви	Мере/активности	Актери
1. Повећање запошљивости младих људи Циља група: 15/18 до 30 година	1.1. Спровођење анализе о потребама локалног тржишта рада и краткорочним пројекцијама/потреба послодаваца;	ЛС и јавне институције на локалу, Министарство просвете
	1.2. Ускладити потребе тржишта рада и образовног система у складу са ингеренцијама ЛС у образовању, утицањем на отварање образовних профила у оквиру средњошколског образовања и одређивањем квота уписаних студената, а у односу на потребе локалног тржишта рада;	ЛС, образовне институције на локалу, НСЗ, цивилни сектор, Министарство просвете
	1.3. Спровођење програма континуираног информисања младих о тренутним и пројектованим потребама тржишта, као и програма каријерног саветовања и усмеравање младих;	КЗМ, образовне институције, НСЗ, цивилни сектор
	1.4. Креирање и оснаживање капацитета за међусекторску сарадњу успостављањем сталног дијалога и протокола о сарадњи различитих актера	ЛС, КЗМ, јавне установе, образовне институције, НСЗ, цивилни сектор
	1.5. Креирање и спровођење програма неформалног образовања усмерених на припрему младих за радну ситуацију (емплоуабилити скиллс)	КЗМ, НСЗ, цивилни сектор
	1.6. Креирање и спровођење различитих програма преквалификације- увођење нових профила усклађено потребама тржишта	КЗМ, образовне институције, НСЗ, цивилни сектор
	1.7. Успостављање капацитета за признавање неформалног образовања дефинисањем механизма сарадње између институција образовних система и започињањем сертификације програма из области неформалног образовања	Образовне институције на локалу, Министарство просвете, НСЗ, цивилни сектор
	1.8. Успостављање програма радних пракси, и других програма обуке који одговарају потребама послодаваца на територији ЛС или околних ЛС	НВО, приватне агенције за запошљавања, послодавци, НСЗ, донаторски пројекти

	1.9. Успостављање сарадње између више ЛС како би се омогућио проток радне снаге на тржишту рада уколико има дефицитарних занимања	ЛС, НСЗ
	1.10 Успостављање каријерног центра за ученике средњих школа	ЛС, НСЗ, обазовне институције, послодавци,
2. Подршка запошљавања младих у приватном сектору- обезбеђивањем подршке за запошљавање младих (18- 30) и оснаживањем младих за предузетништво (15- 30 год)	2.1. Повећати буџетско издвајање и/ или пореске олакшице за подстицање запошљавања младих на локалном нивоу;	ЛС
	2.2. Успостављање програма предузетништва у средњим школама	ЛС, КЗМ, образовне институције, цивилни сектор, пословни сектор
	2.3. Успостављање заједничке сарадње различитих актера при пружању финансијске и стручно-техничке подршке стартапу и раду предузетничких иницијатива младих	ЛС, КЗМ, образовне институције, цивилни сектор, пословни и банкарски сектор, развојна агенција, постојећи инкубатори
	2.5. Пружање подршке у организовању удруживања младих предузетника	ЛС, КЗМ, цивилни сектор, пословни сектор, Развојна агенција, инкубатори,
	2.6. Пружање подршке у успостављању и раду социјалних предузећа младих	ЛС, КЗМ, образовне институције, центри за социјални рад, цивилни сектор, пословни и банкарски сектор
	2.7. Успостављање гаранцијског механизма, који би омогућавао да се кредитирају млади по условима повољнијим од редовних банкарских услова	ЛС, социјална предузећа, цивилни сектор, Развојна агенција
	2.8. Унапређење развоја и функционисања бизнис инкубатора - побољшање услуга бизнис инкубатора које дају млади, коришћење јавних простора који се више не употребљавају у те сврхе	ЛС, универзитети, цивилни сектор
	2.9. Успостављање информационог портала за предузетнике	ЛС, КЗМ, цивилни сектор, Развојна агенција
	2.10. Успостављање мултисекторских панела за коришћење јавних фондова за развој предузетништва младих	НСЗ, Фонд за развој, НВО, ЛС

3. Смањење обухвата младих неформалном економијом (15- 30 год)	3.1.Прикупљање података о обухвату младих неформалном економијом	ЛС, јавне институције и цивилни сектор
	3.2. Унапређивање рада инспекцијских служби	ЛС
	3.3. Информисање и едукација младих о правима на раду	ЛС, јавне институције и цивилни сектор

2. Социјална безбедност

2.1. Здравље младих

ОПШТИ ЦИЉ 2: Унапредити здравствену позицију младих од 15- 30 година у Нишу, обезбеђујући подршку за здрав психо- физички развоја појединца, смањујући ризике поремећаје здравља младих, развијајући здравствену заштиту прилагођену потребама и развојним специфичностима различитих група младих .

Специфични циљеви:

1. Унапређивање капацитета локалне заједнице и система здравствене заштите да одговори потребама младих и пружи адекватне услуге превенције и заштите (15 - 30)
2. Унапређивање и заштита менталног здравља младих (15 - 30 година)
3. Унапређивање репродуктивног здравља младих, као и превенције и заштите од полно преносивих (ПП) болести и ХИВ/АИДС (15 - 30)
4. Смањивање ризика и ризичних понашања младих од злоупотребе дувана и других психоактивних супстанци и пружање адекватне подршке и заштите онима који су у проблему (15 - 30)

Специфични циљеви	Мере/активности	Актери
1. Унапређивање капацитета локалне	1.1. Спровођење континуираних истраживања и извештаја о здрављу појединачних група младих у граду Нишу	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, образовне институције, цивилно друштво
	1.2. Развој функционалних партнерства и успостављања сталних механизма за координацију актера из	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, образовне институције, цивилно

заједнице и система здравствене заштите да одговори потребама младих и пружи адекватне услуге превенције и заштите (15- 30)	различитих сектора на нивоу града	друштво
	1.3. Мапирање постојећих пружаоца услуга и програма у заједници које су усмерене на здравље младих (теме: ментално здравље, репродуктивно здравље и превенција и заштита ПП, ХИВ/АИДС,)	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, цивилно друштво
	1.4. Отварање мреже саветовалишта/пунктова за младе који пружају услуге информисања, едукације и саветовања из области здравља у срединама у којима млади проводе своје слободно време/ где се окупљају (посебно значајно за осетљиве групе)	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, цивилно друштво
	1.5. Успостављање инфо-поинта у заједници о темама из области здравља, он лине саветовања и отварање СОС линија	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, цивилно друштво
	1.6. Промовисање и интензивирање активног учествовања младих у креирању активности за здравље на локалном нивоу посебно кроз промотивне програме и вршњачке едукације и саветовања	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, цивилно друштво

	1.7. Развивање нових и унапређивање квалитета постојећих програма вршњачког образовања кроз стандардизоване обуке и сертификоване вршњачке едукаторе	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, образовне институције и цивилно друштво
	1.8. Развивање сарадње са установама, организацијама у области културе, спорта и рекреације, који пружају програме усмерене на квалитетније организовање слободног времена, што доприноси здрављу и промоцији здравих стилова живота	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, образовне институције, институције културе, спортска друштва и клубови и цивилно друштво
	1.9. Повећати сензитивност и професионалне компетенције здравствених радника да препознају додатне потребе младих, посебно осетљивих младих;	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, цивилно друштво
	1.10. Јачање капацитета локалне заједнице/ успостављаних локалних партнерстава у планирању, имплементацији, мониторингу и евалуацији програма превенције, лечења и рехабилитације младих.	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, образовне институције, цивилно друштво
2. Унапређивање и заштита менталног здравља младих (15 - 30 година)	2.1. Обезбеђивање стручне подршке (од стране здравствених радника) који пружају услуге саветовања (директно и он лине саветовање) у саветовалиштима у заједници	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, образовне институције, цивилно друштво
	2.2. Развој и континуирано спровођење едукативног програма неформалног образовања за средње школе (радионица,	ЛС, КЗМ, здравствене институције, образовне институције, цивилно друштво

	предавања и трибина) који нуди курикулуме (избор тема) одговарајућем узрасту (од 1-4 разреда)	
	2.3. Развијања програма вршњачке подршке маргинализованим групама младих (ОСИ, Роми, млади из институција) у циљу боље инклузије	ЛС, КЗМ, здравствене институције, образовне институције, центар за социјални рад, цивилно друштво
	2.4. Промоција здравих стилова живота и конкретних програма који се реализују у партнерству	ЛС, КЗМ, здравствене институције, образовне институције, цивилно друштво
3. Унапређивање репродуктивног здравља младих, као и превенције и заштите од ПП болести и ХИВ/АИДС (15 - 30)	3.1. Развијати програме, у партнерству-институција и вршњачких група/ цивилног сектора, усмерених на пружање услуга информисања и едуковања младих на теме превенције и заштите репродуктивног здравља	ЛС, КЗМ, јавне институције и цивилни сектор
	3.2.Промовисање редовне здравствене контроле и организовање промотивних активности одласка на систематске прегледе (гинеколог, уролог)	КЗМ, здравствене установе, образовне институције, цивилни сектор
	3.3.Мобилисати родитеље, медије, удружења грађана и локалне заједнице да утичу на јавно мњење и промовишу значај превенције у односу на репродуктивно здравље.	КЗМ, здравствене установе, образовне институције, цивилни сектор
	3.4. Проширивати приступ здравственим службама прилагођеним потребама младих, укључујући промовисање добровољног тестирања и саветовања, негу исљужбе подршке у	ЛС, КЗМ, здравствене и образовне установе, цивилни сектор

	области ППИ и ХИВ/АИДС;	
	3.5. Развијати програме у заједници доступне маргинализованим групама младих (Роми, млади без родитељског старања, ЛГБТ популација, малолетне сексуалне раднице итд), који нису обухваћене образовним/ здравственим системима	ЛС, КЗМ, центар за социјални рад, цивилни сектор
4. Смањивање ризика и ризичних понашања младих од злоупотребе дувана и других психо активних супстанци и пружање адекватне подршке и заштите онима који су у проблему (15- 30)	4.1. Спровести континуирану кампању и едукативне програме (радионице, предавања и трибине) о утицају и последицама од коришћења психоактивних супстанци у оквиру образовних институција, саветовалишта у заједници, на местима где се окупљају млади	ЛС, КЗМ, образовне и здравствене институције и цивилни сектор
	4.2. Увести мере надзора спровођења мера забране продаје акохола, изградње коцкарница на местима у непосредном окружењу образовних институција, итд.	ЛС, КЗМ, МУП, образовне институције
	4.3. Унапређивање и промоција услуга које институције нуде младима - зависницима	ЛС, КЗМ, МУП, здравствене институције, центри за социјални рад, цивилно друштво
	4.4. Развој и промоција програма вршњачке подршке младима у проблему у циљу њихове реинтеграције	ЛС, КЗМ, здравствене институције, центри за социјални рад, цивилно друштво

2.2. Насиље

ОПШТИ ЦИЉ 3: Унапредити личну безбедност младих од 15 - 30 год старости развојем локалних капацитета за праћење проблема насиља и небезбедног учешћа младих у саобраћају, као и капацитета за развој и имплементацију конкретних мера - превентивних и заштитних програма усмерених ка младима, родитељима и другим актерима у заједници, подижући на тај начин безбедносну културу како младих тако и грађана Ниша у целини.

Специфични циљеви:

1. Изградити локалне капацитете за истраживање, праћење и развој интервентних програма и мера усмерених на проблеме насиља међу младима и небезбедног понашања младих у саобраћају
2. Спроводити програме / услуге усмерене на превенцију и заштиту младих од насиља и повећања безбедности учешћа у саобраћају
3. Унапређивати безбедносну културу међу младим људима, родитељима, наставницима, омладинским радницима кроз активну промоцију на локалном нивоу

Специфични циљеви	Мере/активности	Актери
1. Изградити локалне капацитете за истраживање, праћење и развој интервентних програма и мера усмерених на проблеме насиља међу младима и небезбедног понашања младих у саобраћају	1.1. Интегрисање проблема насиља у локалне стратегије које третирају области образовања, јавног здравља, борбе против сиромаштва, одрживог развоја, родне равноправности итд.	ЛС, КЗМ, јавне институције
	1.2. Унапређивање система за прикупљање и анализу података и извештавања о учесталости и свим видовима насиља над младима и међу младима и обезбеђивање локалне финансијске подршке	ЛС, КЗМ, јавне институције
	1.3. Успостављање механизма за координацију и заједнички рад институција на локалном нивоу које се баве младима/ различитим подгрупама младих и проблемом насиља - како у процесу креирања мера, имплементација, тако и праћења и евалуације ефеката	ЛС, КЗМ, локалне образовне и здравствене установе, центри за социјални рад, цивилно друштво
	1.4. Мапирање постојећих услуга и програма и унапредити евалуационе	

	механизме за мерење успеха пројеката и програма/мера који се спроводе усмерено на смањење насиља и безбедног учешћа у саобраћају	ЛС, КЗМ, јавне институције
	1.5. Обезбедити додатне лиценциране обуке и материјале за све оне који раде у деловима система који се баве младима и проблемима насиља.	ЛС, КЗМ, локалне образовне и здравствене установе, центри за социјални рад, цивилно друштво
	1.6. Успостављање служби за пружање свеобухватне подршке на нивоу локалне заједнице младима који су доживели насиље.	ЛС, КЗМ, Центри за социјални рад, МУП, образовне и здравствене институције и цивилни сектор
	1.7. Успостављање мреже омладинских радника као подршке унапређењу стандарда рада пружаоца услуга за младе	КЗМ, НАПОР, институције које пружају услуге за младе, Министарство омладине и спорта
	1.8. Обезбедити додатно финансирање развоја понуде програма за младе који омогућавају структурисано провођење слободног времена – спорт, култура, неформално образовање	ЛС, КЗМ, институције културне,
	1.9. Усвајање на нивоу града процедура и механизма за бележење насиља у школама и предузимање мера заштите	ЛС, КЗМ, Центри за социјални рад, МУП-а, образовне и здравствене институције и цивилни сектор
	1.10 Успостављање протокола о сарадњи центра за социјални рад и цивилног сектора о упућивању малолетних прекршиоца на друштвено користан рад у заједници	КЗМ, МУП, Центри за социјални рад и цивилни сектор
2. Спроводи програме / услуге усмерене на превенцију и заштиту младих од насиља и повећања безбедности	2.1. Обучавање наставника и школског особља о насиљу, о вештинама комуникације, о отвореном дијалогу између деце и одраслих и о превентивној улози школских правила.	ЛС, КЗМ, образовне институције и цивилни сектор, Министарство просвете
	2.2. Обучавање наставника и школског особља о примени Посебног протокола за	ЛС, КЗМ, МУП, Центри за социјални рад,

учешћа у саобраћају	заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно – васпитним установама	образовне институције и цивилни сектор
	2.3. Развој ефикаснијих програма подршке за родитеље о насиљу међу младима	КЗМ, Центри за социјални рад, образовне институције и цивилни сектор, Министарство социјале
	2.4. Изградња капацитета Тимова за заштиту деце од насиља за успостављањем сарадње и квалитетнијим укључивањем у рад Савета родитеља, ђачких праламената, омладинског цивилног сектора	ЛС, КЗМ, Центри за социјални рад, МУП-а, образовне и здравствене институције и цивилни сектор
	2.5. Спровођење програма неформалног образовања младих о ненасилним методама вештинама комуницирања и ненасилној комуникацији	КЗМ, образовне институције и цивилни сектор
	2.6. Спровођење програма вршњачког образовања и саветовања на тему вршњачког насиља	КЗМ, образовне институције и цивилни сектор
	2.7. Подстицање активизма младих кроз учешће у програмима омладинског цивилног сектора и омогућити активно учешће у доношењу одлука на нивоу школе и локалне заједнице	КЗМ, образовне институције, цивилни сектор
	2.8. Подржавати и оснаживати рад ђачких парламената и њихово удруживање	КЗМ, образовне институције, цивилни сектор
	2.9. Ширење мреже школских полицајца	ЛС, МУП, образовне Институције
	2.10. Спровођење програма у заједници усмерених на рад са подгрупама младих склоних насиљу (навијачке групе)	ЛС, КЗМ, цивилни сектор
	2.11. Развијати и унапређивати способност	ЛС, КЗМ, локалне образовне и

	стручњака у свим секторима за рад са починиоцима насиља.	здравствене установе, центри за социјални рад, цивилно друштво
	2.12. Развијати и континуирано обучавати за препознавање насиља и помоћ жртвама насиља у породици;	ЛС, КЗМ, локалне образовне и здравствене установе, центри за социјални рад, цивилно друштв
	2.13. Спровођење програма неформалног образовања о безбедном учешћу у саобраћају	ЛС, КЗМ, МУП, образовне институције и цивилни сектор
3. Унапређивати безбедносну културу међу младим људима, родитељима, наставницима, омладинским радницима кроз активну промоцију на локалном нивоу	3.1. Промовисање превенције насиља путем медијских кампања за промену навика, понашања и постојећих друштвених норми, на свим нивоима.	ЛС, КЗМ, МУП, образовне институције и цивилни сектор
	3.2. Сензибилизација јавног мњења- родитеља и медија у вези са узроцима насиља, као и развијање свести и одговорности о овом проблему у популацији која је највише изложена ризику	ЛС, КЗМ, МУП, образовне институције и цивилни сектор
	3.3. Промовисати примере добре праксе у унапређивању положаја младих и решавању проблема насиља.	ЛС, КЗМ, МУП, образовне институције и цивилни сектор
	3.4. Сензибилизација младих о последицама небезбедног учешћа у саобраћају	ЛС, КЗМ, МУП, образовне институције и цивилни сектор

Успешност и статус имплементације Стратегије безбедности младих Града Ниша се константно прати и процењује путем годишњих циклуса евалуације. Приликом евалуације се користе индикатори одрживости (односе се на стратешки документ али и на стање комплетне локалне заједнице) и индикатори учинка (везани су за статус имплементације Стратегије). Индикатори су основа за потпун систем мониторинга имплементације стратегије, и представљају основу система управљања. Индикатори пружају основне информације и сазнања везана за успешност процеса имплементације плана и динамику усаглашавања.